فصلنامه علمی اقتصاد و مدیریت شهری، ۱۰(۲(پیاپی ۳۸))، ۱۶۰-۱۴۷
www.iueam.ir
نمایه در ISC، EconLit، Econbiz، EBZ، GateWay-Bayern، SID، Google Scholar، Noormags، Magiran، Civilica، RICeST، Ensani
شاپا: ۲۳۴۵-۲۸۷۰

واکاوی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در مناطق شهری (موردمطالعه: منطقه ۱۶ شهر تهران)

فرزانه ساسان‌پور* دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
علیرضا فاریابی دانشجوی کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
محمد جوشن‌پور دانشجوی کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران
یحیی رمضانی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، مشهد، ایران

نوع مقاله: پژوهشی
دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۱۳ **پذیرش:** ۱۴۰۰/۰۴/۲۵

چکیده: در دهه‌های اخیر، اصلاح ساختار نظام مدیریتی کشور و تطابق آن با تحولات نوین در عرصه مدیریت شهری و توجه به رویکردهای نوین حکمروایی خوب شهری با توجه به ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهرهای ایران موردتوجه مدیران و برنامه‌ریزان شهری بوده است. پژوهش حاضر به منظور سنجش و رتبه‌بندی نواحی شش‌گانه منطقه ۱۶ تهران از لحاظ حکمروایی خوب شهری با روش تحلیلی- توصیفی و با استفاده از داده‌های استخراج‌شده از پرسشنامه‌های میدانی در جامعه آماری منطقه ۱۶ به‌وسیله نمونه‌گیری تصادفی، گردآوری شده است. با استفاده از مدل ویکور، به رتبه‌بندی نواحی و ارزیابی آنها با بهره‌گیری از شاخص‌های مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، کارایی- اثربخشی و اجماع‌محوری پرداخته شد که توسط مدل وزن‌دهی آنتروپی‌شانون مشخص گردید که شاخص‌های مشارکت، قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری به‌عنوان مهمترین شاخص‌های پژوهش، ایفای نقش می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد ناحیه ۳ به‌عنوان بهترین ناحیه و ناحیه ۱ به‌عنوان ضعیف‌ترین ناحیه از لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب شهری می‌باشند. به طور کلی تفاوت زیادی بین نواحی مختلف منطقه ۱۶ از نظر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری وجود ندارد و عملکرد کل منطقه ۱۶ در ارائه شاخص‌های حکمروایی خوب شهری، ضعیف ارزیابی گردید.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، حکمروایی خوب شهری، مشارکت، قانون‌مداری، مسئولیت‌پذیری، مدل ویکور، منطقه ۱۶ شهر تهران

* نویسنده مسئول: sasanpour@khu.ac.ir

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

۱- مقدمه

شهر در حیات مدنی از سه رکن اصلی شهروند، کالبد شهر و مدیریت شهری تشکیل می‌شود. شهروند و مدیریت شهری، ماهیت فاعلی و کالبد شهر ماهیتی انفعالی دارند. انسان بنا به مدنی بالطبع بودن میل به شهروندی دارد و نیازمند حیات مدنی است و مدیریت شهری مکلف به سازماندهی و مدیریت کالبد شهر است. در شهر شهروندمدار برای بهبود و توانمندسازی مدیریت امور شهری ضرورت مشارکت همه بهره‌وران شامل دولت، بخش خصوصی و نهادهای غیردولتی، مردم و شهروندان ایجاب می‌کند و شهروندان باید به نوبه‌خود برای بهبود شهر قدم‌های مؤثری بردارند (ساسان‌پور و آزادبخت، ۱۳۹۳). تفکر و عمل برای اداره امور شهر را می‌توان هم‌زاد پدیده شهر، زندگی و تاریخ انسان دانست (کاظمیان، ۱۳۹۵). آنچه امروزه در اداره امور شهر موردتوجه و تأکید قرار می‌گیرد و به عنوان پارادایمی در مدیریت شهرها معرفی می‌شود، بهره‌گیری از الگوی حکمروایی خوب شهری بوده که در آن دولت، شهروندان و نهادهای خصوصی در یک جریان افقی و فرابخشی به مشارکت می‌پردازند. در این بستر است که می‌توان امیدوار به حل مشکلات و معضلات ساختاری و کارکردی شهرها بود (حبیبی و محبوبی، ۱۳۹۸).

در ایران، به‌دلیل وجود ساختارهای کهن سیاسی و اداری، نحوه شکل‌گیری و عملکرد مدیریت شهری بسیار متفاوت با کشورهای غربی بوده است. در طول صدسال گذشته علی‌رغم تمام تحولات سیاسی و اجتماعی در کشور، مدیریت شهری در ایران همواره مشروعیت خود را از حکومت مرکزی اخذ کرده و در خدمت آن عمل کرده است. مدیریت شهری در کلان‌شهر تهران مانند سایر شهرهای بزرگ و میانه ایران به‌جز تفاوت در جزئیات، از همان الگوها و ساختار مدیریتی حاکم بر کشور پیروی می‌کند؛ ازاین‌رو اصلاح و بازنگری ساختار نظام مدیریتی در کشور و تطابق آن با تحولات نوین در عرصه مدیریت شهری به‌طور جدی ضروری می‌باشد و باید از بین رویکردهای نوین و شرایط و ویژگی‌های ضروری اجتماعی- اقتصادی حاکم بر مدیریت شهری ایران، از رهیافت‌های مؤثر در اصلاح و ارتقای مدیریت شهرها بهره برد. مدیریت جدید شهری با محور قرار دادن محلات شهری قصد دارد با درک نیازهای شهروندان محلی با آگاه ساختن سطوح بالاتر از خواسته‌های آنان و به عبارتی دیگر همسو کردن آنها، هم مدیران شهر را در تأمین نیازهای ساکنان شهر یاری دهد و هم شهروندان به نحو مؤثری در سرنوشت خود دخالت کنند و زمینه مساعدی برای رضایت بیشتر آنان فراهم شود (موحد و همکاران،۱۳۹۳).

منطقه۱۶ شهر تهران نیز مانند دیگر مناطق شهری، با مشکلات و نارسایی‌های مدیریتی فراوانی مواجه است؛ از جمله مشکلات عدیده‌ای که می‌توان به آنها اشاره کرد وجود آسیب‌های اجتماعی فراوان در سطح محلات منطقه، عدم‌تناسب و توازن در شکل‌گیری بافت‌های محلی ناشی از عدم‌مدیریت و برنامه‌ریزی‌های مناسب، عدم‌وجود یکپارچگی در سطح مدیریت شهری، عدم‌تناسب امکانات عمومی در مقایسه با افزایش جمعیت و همچنین توسعه محله‌های شهری، فقدان استفاده از نظرات ساکنین برای بهبود وضعیت محله‌ها، سطح پایین رفاه و آسایش در بین شهروندان، سطح پایین مشارکت، عدم‌ارتباط بین شهروندان با شهرداری یا شورای شهر و غیره. در پژوهش حاضر با توجه به این مشکلات و ارتباط قوی که بین مشکلات منطقه با چارچوب و شاخص‌های حکمروایی خوب شهری وجود دارد، سعی شده است که نواحی و محلات منطقه ۱۶ شهر تهران از نظر سطح برخورداری از شاخص‌های حکمروایی، بررسی و با استفاده از روش ویکور، به رتبه‌بندی این مناطق پرداخته شود. از این رو سؤالات پژوهش عبارتند از:

- شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در منطقه ۱۶ در چه وضعیتی قرار دارند؟
- آیا وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در محلات منطقه ۱۶ با یگدیگر تفاوت معناداری دارد؟

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

- کدام یک از شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در ناحیه منطقه ۱۶ در وضعیت بهتری قرار دارند؟

۲-پیشینه پژوهش

الف) پژوهش‌های خارجی

جیانگ[1] و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی، به بررسی حکمروایی شهری و نقد نقاط ضعف شیوه‌های موجود حکمروایی شهری پرداخته است. وی در این پژوهش حرکت شهرها به سمت حکمروایی خوب شهری را به عنوان راهکاری ضروری در جهت حل مشکلات شهری کنونی می‌داند. همچنین با توجه به نتایج این پژوهش، حکمروایی خوب شهری صرفاً استفاده از زیرساخت‌های ارتباطی نوین و فناورانه نیست بلکه مهمترین اصل در حکمروایی هوشمند، تغییر دیدگاه شهروندان و مدیران شهری به حکمروایی و نحوه ارتباط شهر و شهروندان است.

گیمارس[2] و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «حکمروایی و کیفیت زندگی در شهرهای هوشمند»، ضمن اشاره به این که گسترش شهرها طی چند دهه گذشته به معنای انطباق شهرها با حداقل شاخص‌های کیفیت زندگی است، به بررسی شاخص‌های حکمرانی و شاخص‌های کیفیت زندگی در شهرهای هوشمند پرداختند. نتایج نشان دادند افزایش ضریب و توجه به شاخص‌های حکمرانی موجب تقویت و افزایش سطح شاخص‌های کیفیت زندگی می‌شود. در واقع می‌توان گفت که افزایش سطح کیفیت زندگی شهروندان در شهر هوشمند تا حد زیادی در گرو توجه و تحقق شاخص‌های حکمروایی شهری می‌باشد و این دو مؤلفه تا حد زیادی از یکدیگر تأثیر می‌پذیرند.

آدینک[3] (۲۰۱۹) در کتاب خود با عنوان «مفاهیم حکمروایی خوب شهری»، حکمروایی خوب را بالاترین مرحله برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری معرفی می‌کند و به ضرورت توجه به حکمروایی شهری برای تحقق شهرهای پایدارتر و مشارکتی‌تر تأکید کرده است. به اعتقاد نویسنده در حکمروایی شهری مردم، سازمان‌های مردم‌نهاد و ذی‌نفعان در تنظیم برنامه‌ها، چشم‌انداز و اهداف شهر مشارکت دارند و به طور مشخص نیز بر اجرای طرح‌ها نظارت می‌کنند. در واقع در این روش حکمرانی، برنامه‌ریزی‌ها از پایین به بالا انجام و به مدیران ارائه می‌شود.

بان[4] (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «نقش حکمروایی خوب شهری در ارائه خدمات عمومی بهتر»، حکمروایی شهری را یکی از اهداف توسعه پایدار معرفی کرده و معتقد است حکمروایی شهری، گامی مهم در مشارکت برای توسعه و بهبود ارائه خدمات به شهروندان است. در این پژوهش بر همکاری سازمان‌های دولتی و غیردولتی و همچنین توجه به تمامی شهروندان در سیاست‌گذاری و تخصیص منابع و امکانات تأکید شده است. همچنین نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در صورت تحقق حکمروایی خوب شهری بسیاری از مسائل و مشکلات شهری؛ از جمله نابرابری‌های فضایی، فقر خدماتی و نابرابری‌های اجتماعی کم‌رنگ‌تر خواهد شد.

پاپوویچ[5] (۲۰۰۸) در پژوهشی به بررسی حکمروایی خوب و سیاست کاهش فقر در کشور اوکراین پرداخت و از سه شاخص عمده حکمروایی؛ یعنی مشارکت، پاسخگویی و شفافیت استفاده کرده است. نتایج تحقیق نشان دادند که با توجه به اهداف توسعه هزاره در کاهش فقر، تکامل حکمروایی خوب در کاهش فقر روستایی در اوکراین مؤثر بوده و بهره بردن از شاخص‌های حکمروایی خوب، بسیار مناسب‌تر از شرایط کنونی آن کشور در کاهش فقر می‌باشد.

گانی و دانکن (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی شاخص حکمروایی برای جزایر کوک»، سه بعد از حکمروایی؛ شامل قانون‌مداری، اثربخشی و کیفیت

1- Jiang
2- De Guimarães
3- Addink
4- Bano
5- Popovych

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

زندگی را با معیارهای مختلف اندازه‌گیری کردند. نتایج نشان می‌دهد که عملکرد حکمروایی در جزایر کوک بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۵ به دلایل بی‌ثباتی سیاسی و افزایش فساد با رکود مواجه شده است.

ب) پژوهش‌های داخلی

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل آثار فضایی حکمروایی مطلوب بر زیست‌پذیری شهری (مناطق ۱۱ و ۱۲ تهران) ضمن تأکید بر توجه به حکمروایی خوب شهری جهت تحقق زیست‌پذیری شهری و افزایش رفاه شهروندان، به بررسی شاخص‌های حکمروایی در مناطق ۱۱ و ۱۲ شهر تهران پرداختند. نتایج نشان دادند وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری در کانون‌های جرم‌خیز بخش مرکزی شهر تهران، نامطلوب بوده و همچنین بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری شهری، رابطه ضعیف تا متوسطی وجود دارد.

حکمت‌نیا و همکاران (۱۳۹۶) مقاله‌ای با عنوان «بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران، موردمطالعه: شهر ایلام»، به منظور سنجش نواحی چهارده‌گانه شهر ایلام به لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب شهری انجام دادند. نتایج به‌دست آمده از پژوهش حاکی از آن است که سطح تمام شاخص‌های حکمرانی خوب در شهر ایلام پایین‌تر از سطح متوسط می‌باشد.

زیاری و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای، به ارزیابی تأثیر حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهر بوشهر پرداختند. نتایج نشان داد که وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری در شهر بوشهر نامطلوب می‌باشد. همچنین بین شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و زیست‌پذیری شهری رابطه ضعیف تا متوسطی وجود دارد.

پوراحمد و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای، به بررسی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در محله‌های مرکزی شهر مریوان پرداختند. نتایج پژوهش نشان دادند که در محله‌های موردبررسی، شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در وضعیت مطلوبی قرار ندارند.

حسینی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران»، دو هدف اصلی را دنبال کرده است: اول، بررسی وضعیت حکمروایی شهری در شهر تربت حیدریه و دوم، تلاش برای شناخت تفاوت‌ها و تشابه‌ها در نوع نگاه و ادراک دو ذی‌نفع اصلی در موضوع حکمروایی خوب از شاخص‌های حکمروایی در شهر تربت حیدریه. بررسی‌ها نشان دادند که از مجموع ۹ شاخص اصلی حکمروایی شهری موردبررسی در این پژوهش در ۸۰ درصد آنها، میانگین امتیازهای شهروندان پایین‌تر از کارشناسان بوده است. تأکید این پژوهش بر صوری بودن و شعاری بودن مشارکت در سازمان‌ها و نهادهای مدیریتی شهری و نگاه عوام‌فریبانه و استفاده‌های ابزاری و سیاسی مدیران از مفهوم مشارکت می‌باشد. نتیجه نهایی این پژوهش گویای این است که پیاده‌سازی حکمروایی خوب شهری در تربت حیدریه نیازمند وجود عزم سیاسی و اراده قوی در سطوح بالای حاکمیت و به‌خصوص اعتقاد آنها به چنین الگوی مدیریتی است.

موحد و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای، به بررسی حکمروایی خوب شهری در محلات ۱۳گانه منطقه ۱۹ شهرداری تهران با استفاده از شاخص‌های مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی و اجماع‌محوری پرداختند. نتایج پژوهش نشان دادند تنها ۲۴ درصد از محله‌ها دارای وضعیت حکمروایی خوب می‌باشند.

ساسان‌پور و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای، به بررسی محلات ۱۰گانه منطقه ۱۰ تهران از لحاظ حکمروایی خوب شهری پرداختند. یافته‌های آنان نشان داد که میان محلات منطقه ۱۰ از لحاظ حکمروایی خوب شهری تفاوت زیادی وجود دارد.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

۳- مبانی نظری

مدیریت شهری یک مفهوم فراگیر است و هدف آن، تقویت سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای شناسایی برنامه‌ها و سیاست‌های گوناگون و پیاده‌سازی آنها با نتایج بهینه است. مدیریت شهری به تمامی نهادها، سازمان‌ها و افرادی گفته می‌شود که به صورت رسمی یا غیررسمی در فرایند مدیریت شهر اثرگذار هستند. پس مدیریت شهری فقط شهرداری و شورای شهر نمی‌باشد و هر عنصری که به شکلی در فرایند مدیریتی شهر تأثیری دارد در این حیطه قرار دارد. اهداف مدیریت شهری عبارتند از (لطفی و همکاران، ۱۳۸۸):

- ارتقای شرایط کار و زندگی همه جمعیت شهر با توجه به افراد و گروه‌های کم‌درآمد

۲- تشویق توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار

۳- حفاظت از محیط کالبدی.

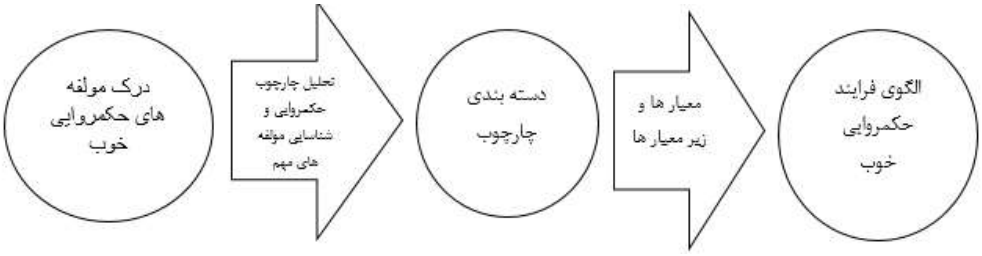
در گذشته، معنای حکومت محدود به اعمال قدرت سیاسی برای مدیریت امور یک کشور بود. تقریباً بعد از دو دهه، یک تعریف کلی‌تر و واضح‌تر به دست آمد مبنی بر اینکه حکومت یک مقام حاکم برای ایجاد و اجرای قوانین به منظور ارائه خدمات عمومی است. پس اگر هدف بالا بردن کیفیت زندگی شهروندان باشد، میزان سنجش عملکرد برای تشخیص حکمرانی خوب مهم است. بدین منظور نخست، باید مؤلفه‌های حکمرانی خوب را درک کنیم؛ زیرا شناخت و درک این مؤلفه‌ها تضمینی برای به ارمغان آوردن توسعه پایدار است. در این زمینه حکمرانی زیست‌محیطی نشان می‌دهد که ضرورت حمایت جامعه از برنامه‌ریزی اکولوژیکی، مدیریت سازگار و رهبری قوی می‌تواند هم به نفع تنوع زیستی و هم به نفع مردم باشد؛ به‌طوری که توسعه تنها منحصر به محیط یا اقتصاد نیست، بلکه گسترش عناصر اجتماعی و دیگر عناصر حکومت را هم شامل می‌شود (Biswas et al., 2019). حکومت، ساختار سازمانی رسمی و جایگاه تصمیم‌گیری اقتدارمآبانه است که دربرگیرنده شاخه‌های اجرایی و قانون‌گذاری کشور و نیز کسانی است که آنها را کنترل می‌کنند. در مقابل، حکمروایی، کنش، شیوه یا سیستم اداره است که در آن مرزهای بین سازمان‌ها و بخش عمومی و خصوصی درهم می‌روند. جوهره حکمروایی، وجود روابط متعامل بین و درون حکومت و نیروهای غیرحکومتی است. حکمروایی تلویحاً به معنی اقدام و وجود اهداف مشترک، چارچوب‌های ارزشی و قواعد مشترک، تعامل پیوسته و خواست برای دستیابی به منفعت جمعی است که از طریق اقدامات انفرادی قابل‌حصول نیست. حکمروایی به روابط بین دولت و جامعه مدنی، حاکمان و حکومت‌شوندگان و حکومت مربوط است (برک‌پور و اسدی، ۱۳۹۰).

حکمرانی شایسته چیزی فراتر از کتاب قانون به‌منظور قانون‌مند کردن رفتار حکومت است و تلاشی جمعی برای توسعه پایدار است که آن را حکومت محلی، گروه‌های جامعه مدنی و بخش خصوصی، هماهنگ با یکدیگر انجام می‌دهند. همچنین کارآفرینی برای نیل به اهداف عمومی است و دیگر اینکه پاسخ خلاقانه‌ای به نیازهای محلی با استفاده از منابع محلی است. به عبارتی، سازمان‌ها و نهادهایی را ایجاد می‌کند که تلاش‌هایی چندجانبه را با ادغام سازمان‌های محلی، شرکت‌های خصوصی و عاملان دولتی هماهنگ کنند (نوروزی شیخلر، ۱۳۹۶). حکمرانی شایسته مستلزم آن است که حکومت، خود را به عاجل‌ترین و ثمربخش‌ترین وظایف محدود کند و فراتر از توانایی‌ها و منابع تجهیز شود، این یعنی همکاری نزدیک با جامعه مدنی در تمام شکل‌های آن با گروه‌های محلی، سازمان‌های غیردولتی (NGO)، دسته‌های مذهبی، فعالیت‌های موسوم به خودیاری و نیز با افرادی که خواهان بهبود تأمین کالاهای جمعی هستند یا می‌خواهند شبکه‌هایی میان افرادی که نیاز به کمک دارند و کسانی که مایل به یاری هستند ایجاد کند.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

نظریه برایان مک لالین در دهه هفتاد به بررسی مفهوم حکمروایی شهری می‌پردازد. به نظر وی در جامعه، نهادهای مدنی در قالب تجلی رفتارهای شهری شکل می‌گیرند، به همین سبب نسبت به تغییرات اجتماعی اهمیت بیشتری دارند و اولین حرکت‌های اجتماعی در شهرها شکل گرفته و قوام می‌یابند. از نظر او حکمروایی نوعی فرایند است. این فرایند متضمن نظام به‌هم پیوسته‌ای است که هم حکومت و هم اجتماع را دربر می‌گیرد. پاسخگویی، تناسب و آینده‌نگری در مدیریت، توانایی برخورد مؤثر با مسائل جاری و پیش‌بینی رویدادها نه تنها به شبکه‌های سازمانی رسمی، بستگی دارد بلکه نیازمند شبکه‌ای غیررسمی است. شبکه‌هایی که مردم را قادر می‌سازند زمانی که شبکه‌های رسمی در کار فرو می‌مانند آن را به انجام رسانند (مرتضوی، ۱۳۹۲).

بنابر منشور HABITAT سازمان ملل متحد، حکمروایی خوب شهری اصول به هم وابسته پایداری، برابری، کارآمدی، شفافیت و پاسخگویی، امنیت، فعالیت‌های مدنی و شهروندی را توصیف می‌کند. با توجه به مطالب بیان شده، حکمروایی خوب شهری عبارت است: از رابطه صحیح بین حکومت‌کنندگان و شهروندان که هدف آن، به بیشینه رساندن بهزیستی عمومی، توجه به برخورداری مادی و معنوی انسان‌ها و رضایت‌های مادی و معنوی آنها، رفع نیازها و حمایت از حقوق اساسی و آزادی شهروندان می‌باشد (ساسان‌پور و عبداللهی، ۱۳۹۶). همچنین معیارهای حکمروایی خوب شهری عبارتند از: مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی (ساسان‌پور و همکاران، ۱۳۹۲).

شکل ۱- روش‌شناسی ایجاد چارچوب مناسب برای حکمروایی خوب

منبع: (Biswas et al., 2019)

۴- روش تحقیق

با توجه به مؤلفه‌های موردبررسی، پژوهش و ماهیت موضوع، رویکرد حاکم در این پژوهش به صورت توصیفی- تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای- اسنادی می‌باشد و همچنین از روش‌های میدانی و تهیه پرسشنامه با استفاده از نظر صاحب‌نظران نیز برای سنجش میزان مطلوبیت شاخص‌ها در منطقه ۱۶ استفاده شده است. روش نمونه‌گیری نیز تصادفی می‌باشد که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شده که با توجه به نتایج حاصل تعداد ۳۵۴ پرسشنامه از ساکنین منطقه ۱۶ جمع‌آوری شده است که پایایی پرسشنامه طراحی شده با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۴۲ بوده است که در واقع نشان از پایایی مطلوب پرسشنامه طرح شده دارد. شاخص‌های مورد استفاده شامل هشت شاخص مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی است. سپس با بهره‌گیری از مدل آماری وزن‌دهی آنتروپی‌شانون و تکنیک رتبه‌بندی ویکور، نواحی شش‌گانه منطقه ۱۶ تهران از لحاظ شاخص‌های

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

حکمروایی خوب شهری رتبه‌بندی و طبقه‌بندی شده‌اند.

قلمرو موردمطالعه

منطقه ۱۶ در جنوب شهر تهران قرار دارد. این منطقه از شمال با مناطق ۱۱ و ۱۲ و خیابان شوش حدفاصل انبار نفت و میدان شوش همسایه است. همچنین از شرق به منطقه ۱۵، از جنوب به منطقه ۲۰ و از غرب به مناطق ۱۷ و ۱۹ بزرگراه شهید تندگویان - خیابان بهمنیار محدود می‌شود. شهرداری منطقه ۱۶ در میدان بهمن، ابتدای دشت آزادگان جنوبی، بعد از فرهنگسرای بهمن قرار دارد. این شهرداری دارای ۶ ناحیه است و مرکز آن در میدان بهمن - ابتدای دشت آزادگان جنوبی - بعد از فرهنگسرای بهمن قرار دارد. در حال حاضر منطقه ۱۶ به شش ناحیه و ۲۲ محله تقسیم می‌شود. مشاور پروژه طرح تفصیلی، پیشنهادهای خود را مبتنی بر طرح نهایی یعنی ۷ ناحیه و ۳۷ محله تهیه کرده است. در عین حال مشاور پیشنهاد افزایش وسعت منطقه و اضافه شدن اراضی شرقی بزرگراه تندگویان به عرصه منطقه ۱۶ را ارائه داده است، با این‌حال، علی‌رغم تصویب طرح تفصیلی، پیشنهادات تغییر تعداد محلات و محدوده نواحی در دستورالعمل اجرایی قرار نگرفته است. نواحی منطقه شش تهران شامل موارد زیر می‌باشد: ناحیه ۱؛ جوادیه، ناحیه ۲؛ نازی‌آباد، ناحیه ۳؛ خزانه، شهرک شهید بعثت و شهید رجایی، ناحیه ۴؛ یاخچی‌آباد، ناحیه ۵؛ علی‌آباد جنوبی و تختی و ناحیه ۶؛ باغ آذری.

۵-یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی پژوهش

بررسی ویژگی سنی پاسخگویان در جامعه مورد مطالعه نشان می‌دهد که از مجموع ۳۵۴ نفر پاسخگو در جامعه موردمطالعه، ۵۷ درصد مرد و ۴۳ درصد زن بوده‌اند. از این تعداد ۱۱/۵ درصد دارای مدرک فوق‌لیسانس، ۳۶ درصد دارای مدرک لیسانس، ۲۴ درصد دارای مدرک فوق‌دیپلم و ۲۸/۵ درصد هم دیپلم و زیردیپلم بوده‌اند. همچنین از مجموع افراد پاسخگو، ۶۲ درصد دارای ۴۰ سال سن به پایین و ۳۸ درصد افراد هم بالای ۴۰ سال داشته‌اند.

یافته‌های تحلیلی پژوهش

پس از بررسی نواحی مورد مطالعه و با استفاده از اطلاعات به‌دست آمده از پرسشنامه‌های آماری از نواحی شش‌گانه منطقه ۱۶ تهران، شاخص‌های بیان شده شامل مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی و اجماع‌محوری با استفاده از مدل ویکور برای رتبه‌بندی نواحی مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱- ماتریس تصمیم‌گیری

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری
ناحیه ۱	۲/۱	۱/۷	۳/۱	۲/۴	۲/۱	۱/۵	۲/۳	۲/۳
ناحیه ۲	۲	۱/۸	۲/۹	۲/۲	۲	۱/۹	۲/۴	۲/۲
ناحیه ۳	۲/۸	۲/۱	۳	۲/۲	۱/۸	۱/۷	۳/۳	۱/۹
ناحیه ۴	۲/۲	۲	۲/۵	۲/۱	۲/۴	۱/۶	۳	۱/۵
ناحیه ۵	۲/۱	۱/۹	۲/۱	۱/۷	۲	۱/۸	۳	۱/۷
ناحیه ۶	۱/۸	۲	۲	۱/۸	۲	۱/۶	۳/۷	۱/۸

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

مرحلـه اول از مـدل رتبه‌بنـدی ویکـور، ابتـدا بـه تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری پرداختیم. در این ماتریس، شاخص‌های مورد نظر در ستون‌ها و نواحی منطقه ۱۶ در ردیف‌ها قرار گرفتند و داده‌های استخراج شـده از منـابع آماری که مشخصاً پرسشنامه‌های میدانی هستند کـه بـر اساس میـانگین طیـف لیکـرت (از ۱ تـا ۵ بـه ترتیـب از ضعیف تا عالی) به‌دست آمده‌اند در خانه‌های جدول قـرار گرفتند. همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بـرای مثال ناحیه ۳، با میانگین ۲/۸ بیشترین سـطح مشـارکت را در بین سایر نواحی دارا می‌باشد، همچنـین در همـین شاخص، ناحیه ۶ با میانگین ۱/۸ پـایین‌ترین رتبـه را بـه خود اختصـاص داده اسـت. در شـاخص پاسـخگویی نیـز مشاهده می‌شود که ناحیه ۱ بـا میـانگین ۳/۱، بـالاترین رتبه و ناحیه ۶ با میانگین ۲، پایین‌ترین رتبه را بـه خـود اختصاص داده‌اند و همچنین میانگین دیگـر شـاخص‌ها و رتبه‌های نواحی در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲- ماتریس نرمال‌شده (ماتریس مقادیر نرمال شده برای شاخص‌های منتخب پژوهش)

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری
ناحیه ۱	۴/۴۱	۲/۸۹	۹/۶۱	۵/۷۶	۴/۴۱	۲/۲۵	۲/۹۹	۲/۹۹
ناحیه ۲	۴	۳/۲۴	۸/۴۱	۴/۸۴	۴	۳/۶۱	۵/۷۶	۴/۸۴
ناحیه ۳	۷/۸۴	۴/۴۱	۹	۴/۸۴	۳/۲۴	۲/۸۹	۱۰/۸۹	۳/۶۱
ناحیه ۴	۴/۸۴	۴	۶/۲۵	۴/۴۱	۵/۷۶	۲/۵۶	۹	۲/۲۵
ناحیه ۵	۴/۴۱	۳/۶۱	۴/۴۱	۲/۸۹	۴	۳/۲۴	۹	۲/۸۹
ناحیه ۶	۳/۲۴	۴	۴	۳/۲۴	۴	۲/۵۶	۱۳/۶۹	۳/۲۴
جمع	۲۸/۷۴	۲۲/۱۱	۴۱/۶۸	۲۱/۵۷	۲۵/۴۱	۱۷/۱۱	۵۱/۳۳	۱۹/۸۲
جذر	۵/۳۶	۴/۷۰	۶/۴۵	۴/۶۴	۵/۰۴	۴/۱۳	۷/۱۶	۴/۴۵

با توجه به جدول ۲، به منظور قابل مقایسـه شـدن مقیاس‌های اندازه‌گیری و سنجش میزان برخورداری هـر یک از نواحی از شاخص‌های حکمروایی خوبی شـهری، از بی‌مقیاس نمودن ماتریس تصـمیم‌گیـری بـه روش نـورم مطابق فرمول زیر استفاده گردید:

$$r_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^{m} X_{ij}^{2}}}$$

جدول ۳- مجذور ماتریس نرمال شده (تقسیم هر یک از مقادیر توان شده بر جذر مجموع)

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری
ناحیه ۱	۰/۸۲۲	۰/۶۱۴	۱/۴۸۹	۱/۲۴۱	۰/۸۷۵	۰/۵۴۴	۰/۴۱۷	۰/۶۷۱
ناحیه ۲	۰./۷۴۶	۰/۶۸۹	۱/۳۰۳	۱/۰۴۳	۰/۷۹۳	۰/۸۷۴	۰/۸۰۴	۱/۰۸۷
ناحیه ۳	۱/۴۶۲	۰/۹۳۸	۱/۳۹۵	۱/۰۴۳	۰/۶۴۲	۰/۶۹۹	۱/۵۲۰	۰/۸۱۱
ناحیه ۴	۰/۹۰۲	۰/۸۵۱	۰/۹۶۸	۰/۹۵۰	۱/۱۴۲	۰/۶۱۹	۱/۲۵۶	۰/۵۰۵
ناحیه ۵	۰/۸۲۲	۰/۷۶۸	۰/۶۸۳	۰/۶۲۲	۰/۷۹۳	۰/۷۸۴	۱/۲۵۶	۰/۶۴۹
ناحیه ۶	۰/۶۰۴	۰/۸۵۱	۰/۶۲۰	۰/۶۹۸	۰/۷۹۳	۰/۶۱۹	۱/۹۱۲	۰/۷۲۸

در جـدول ۳، جـذر هـر یـک از ماتریس‌هـای نرمال شده نشان داده شـده اسـت؛ بـه گونـه‌ای کـه هـر یـک از مقـادیر تـوان شـده بـر جـذر مجمـوع تقسـیم شده است.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

جدول ۴- وزن‌های به‌دست آمده با استفاده از ضریب آنتروپی شانون برای شاخص‌های منتخب پژوهش

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری
وزن	۰/۱۹۰	۰/۱۴۰	۰/۱۳۰	۰/۱۴۰	۰/۹۰	۰/۹۰	۰/۱۰۵	۰/۱۱۵

برای بیان اهمیت نسبی خصوصیت‌ها و معیارها باید وزن نسبی آنها را تعیین کرد. وزن معیارها را باید با استفاده از جمله روش BMW یا روش AHP یا روش آنتروپی‌شانون محاسبه کرد که در این مقاله، از روش آنتروپی برای وزن‌دار کردن ماتریس نرمال استفاده شده است. جهت وزن‌دار کردن، مقادیر ماتریس نرمال هر یک از گزینه‌ها بر وزن معیارها ضرب می‌گردد. با توجه به جدول ۴، شاخص مشارکت با وزن ۰/۱۹۰ مهم‌ترین و اثرگذارترین شاخص می‌باشد و بعد از آن شاخص‌های قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری با وزن ۰/۱۴۰ می‌باشند. همچنین شاخص پاسخگویی با وزن ۰/۱۳۰ در رتبه سوم، شاخص کارایی و اثربخشی با وزن ۰/۱۰۵ در جایگاه چهارم، شاخص اجماع‌محوری با وزن ۰/۱۱۵ در رتبه پنجم و شاخص‌های عدالت‌محوری و شفافیت هم در جایگاه آخر قرار گرفته‌اند.

جدول ۵- ضرایب هر یک از شاخص‌ها به تفکیک نواحی

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری
ناحیه ۱	۰/۱۵۶	۰/۰۸۵	۰/۱۹۳	۰/۱۷۳	۰/۷۸۷	۰/۴۸۹	۰/۰۴۳	۰/۰۷۰
ناحیه ۲	۰/۱۴۱	۰/۰۹۰	۰/۱۶۹	۰/۱۴۶	۰/۷۱۳	۷۸۶/۰	۰/۰۸۴	۰/۱۱۴
ناحیه ۳	۰/۲۷۷	۰/۱۳۱	۰/۱۸۱	۰/۱۴۶	۰/۵۷۷	۰/۶۲۹	۰/۱۵۹	۰/۰۸۵
ناحیه ۴	۰/۱۷۱	۰/۱۱۹	۰/۱۲۵	۰/۱۳۳	۱/۰۲	۰/۵۵۷	۰/۱۳۱	۰/۰۵۳
ناحیه ۵	۰/۱۵۶	۰/۱۰۷	۰/۰۸۸	۰/۰۸۷	۰/۷۱۳	۰/۷۰۵	۰/۱۳۱	۰/۰۶۸
ناحیه ۶	۰/۱۱۴	۰/۱۱۹	۰/۰۸۰	۰/۰۹۷	۰/۷۱۳	۰/۵۵۷	۰/۲۰۰	۰/۰۷۶

در جدول ۵، ضرایب هر یک از شاخص‌ها به تفکیک نواحی آمده است. مطابق این جدول، ناحیه ۱ در سه شاخص قانون‌مداری، شفافیت و کارایی و اثربخشی، ضعیف‌ترین عملکرد را در بین نواحی داشته است. همچنین لازم به ذکر است که در شاخص پاسخگویی هم بهترین عملکرد را ناحیه ۱ داشته است. ناحیه ۲ در بین نواحی مختلف، عملکرد متوسطی داشته است؛ به‌طوری که در دو شاخص شفافیت و اجماع‌محوری بهترین عملکرد و در دیگر شاخص‌ها، عملکرد متوسطی داشته است. ناحیه ۳ که در رتبه‌بندی نهایی به عنوان برترین ناحیه معرفی شده است، تنها در دو شاخص مشارکت و قانون‌مداری بهترین عملکرد را داشته است. برتری در این دو شاخص منجر به برتری ناحیه ۳ در بین نواحی شش‌گانه منطقه ۱۶ از نظر سطح شاخص‌های حکمروایی خوب شهری شده است. همچنین این ناحیه در شاخص عدالت‌محوری، ضعیف‌ترین عملکرد را داشته است. ناحیه ۴ مانند ناحیه ۲، عملکرد متوسطی داشته است؛ به‌طوری‌که تنها در شاخص عدالت‌محوری به‌عنوان بهترین ناحیه شناخته شده است و همچنین در شاخص اجماع‌محوری، پایین‌ترین رتبه را به‌دست آورده است. ناحیه ۵ هم دارای عملکرد متوسطی بوده است و تنها در شاخص مسئولیت‌پذیری برترین عملکرد را داشته است. ناحیه ۶ هم دارای عملکرد متوسط و تنها در شاخص پاسخگویی عملکرد ضعیف‌تری نسبت به دیگر نواحی داشته است.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

جدول ۶- کمترین و بیشترین مقادیر ماتریس نرمال وزنی

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری
F max	۰/۲۷۷ (ناحیه ۳)	۰/۱۳۱ (ناحیه ۳)	۰/۱۹۳ (ناحیه ۱)	۰/۱۷۳ (ناحیه ۱)	۱/۰۲ (ناحیه ۴)	۰/۷۸۶ (ناحیه ۲)	۰/۲۰۰ (ناحیه ۶)	۰/۱۱۴ (ناحیه ۲)
F min	۰/۱۱۴ (ناحیه ۶)	۰/۰۸۵ (ناحیه ۱)	۰/۰۸۰ (ناحیه ۶)	۰/۰۸۷ (ناحیه ۵)	۵۷۷/۰ (ناحیه ۳)	۴۸۹/۰ (ناحیه ۱)	۰/۰۴۳ (ناحیه ۱)	۰/۰۵۳ (ناحیه ۴)
f-f-	۰/۱۶۳	۰/۰۴۶	۰/۰۳۳	۰/۰۸۶	۰/۴۴۳	۲۹۷/۰	۰/۱۵۷	۰/۰۶۱

پس از محاسبه ماتریس نرمال وزنی، کمترین و بیشترین مقادیر مربوط به هر یک از شاخص‌ها در نواحی شش‌گانه منطقه ۱۶ شهر تهران، مطابق جدول ۶ مشخص گردید. برای مثال مشخص شد که ناحیه ۳ بیشترین سطح مشارکت را در بین نواحی دارا می‌باشد و برعکس، ناحیه ۶ از کمترین میزان مشارکت برخوردار است.

جدول ۷- شاخص‌های مطلوبیت و نارضایتی

	مشارکت	قانون‌مداری	پاسخگویی	مسئولیت‌پذیری	عدالت‌محوری	شفافیت	کارایی و اثربخشی	اجماع‌محوری	S	R
ناحیه ۱	۰/۸۲	۱	۰	۰	۰/۴۷۲	۰	۰	۰/۸۲	۱/۶۳۶	۱
ناحیه ۲	۰/۱۲	۰/۱۲۵	۰/۰۹۴	۰/۰۴۲	۰/۶۱۴	۰	۰/۰۷۷	۰	۱/۰۶۲	۰/۶۱۴
ناحیه ۳	۰	۰	۰/۰۴۷	۰/۰۴۳	۰	۰/۴۷۵	۰/۰۲۸	۰/۰۵۴	۰/۶۴۶	۰/۴۷۵
ناحیه ۴	۰/۶۵	۰/۰۳۶	۰/۲۶۷	۰/۰۶۵	۰	۰/۶۹۳	۰/۰۴۸	۰	۱/۱۷۲	۰/۶۹۳
ناحیه ۵	۰/۸۲	۰/۰۷۲	۰/۴۱۳	۰	۰/۶۲۳	۰/۰۷۲	۰/۰۴۶	۰/۰۸۹	۱/۳۷۹	۰/۶۲۳
ناحیه ۶	۰/۱۳	۰	۰/۴۴۴	۰/۱۲۳	۰/۶۲۳	۰/۶۹۳	۰	۰/۰۷۱	۲/۱۲۱	۰/۶۹۳

در جدول ۷، با توجه به مقادیر حداکثر و حداقل محاسبه شده برای هر کدام از شاخص‌ها، فاصله از ایده‌آل مثبت (s) و منفی (r) محاسبه شده است. با توجه به ستون شاخص مطلوبیت (S) و همچنین ستون نارضایتی (R) می‌توان گفت که ناحیه ۶ با شاخص ۲/۱۲۱ بیشترین میزان مطلوبیت در منطقه را دارا می‌باشد و نواحی ۱ و ۵ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. نکته جالب توجه این است که در قسمت ستون (R) یا همان شاخص نارضایتی، به جز ناحیه ۱ که در آن بیشترین میزان نارضایتی از شاخص قانون‌مداری می‌باشد در بقیه ناحیه‌های موردمطالعه، بیشترین نارضایتی‌ها بدون استثنا مربوط به شاخص‌های عدالت‌محوری و شفافیت می‌باشند.

جدول ۸- رتبه‌بندی وضعیت برخورداری و محرومیت نواحی شش گانه منطقه ۱۶ شهر تهران بر اساس شاخص ویکور

رتبه	نواحی شش‌گانه منطقه ۱۶	مقدار Q
۱	ناحیه ۳	۱
۲	ناحیه ۵	۰/۸۴۹
۳	ناحیه ۲	۰/۷۱۷
۴	ناحیه ۴	۰/۶۱۳
۵	ناحیه ۶	۰/۲۹۲
۶	ناحیه ۱	۰/۱۶۴

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

در نهایت در جدول ۸، مرحله ششم و پایانی به محاسبه شاخص ویکور یا Q و رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها پرداخته شد. نتایج نشان دادند ناحیه ۳ با مقدار Q ۱، به‌عنوان بهترین ناحیه و ناحیه ۱ با مقدار Q ۰/۱۶۴ به‌عنوان ضعیفترین ناحیه از لحاظ شاخص‌های حکمروایی خوب شهری می‌باشند و دیگر نواحی نیز عملکرد نزدیک به هم از خود به نمایش گذاشته‌اند.

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پژوهش حاضر به منظور سنجش و رتبه‌بندی نواحی ۶گانه منطقه ۱۶ تهران از لحاظ حکمروایی خوب شهری با روش تحلیلی- توصیفی و با استفاده از داده‌های استخراج شده از پرسشنامه‌های میدانی در جامعه آماری منطقه ۱۶ به‌وسیله نمونه‌گیری تصادفی گردآوری شد. سپس به‌وسیله مدل VIKOR به رتبه‌بندی نواحی و ارزیابی آنها با استفاده از شاخص‌های مشارکت، شفافیت، قانون‌مداری، پاسخگویی، عدالت‌محوری، مسئولیت‌پذیری، کارایی و اثربخشی و اجماع‌محوری پرداخته شد. نتایج حاصل از مدل ویکور حاکی از آن بود که ناحیه ۳ با شاخص (Q) ۱ در بالاترین رتبه و ناحیه ۱ با شاخص ۰/۱۶۴ در پایین‌ترین رتبه قرار دارد. البته با توجه به نتایج به‌دست آمده از پژوهش، به این نتیجه دست یافته شد که با وجود تفاوت زیادی که بین ناحیه ۳ به عنوان بهترین و ناحیه ۱ به عنوان بدترین ناحیه از لحاظ دارا بودن شاخص‌های حکمروایی خوب شهری وجود دارد اما به طور کلی تفاوت زیادی بین نواحی مختلف منطقه ۱۶ از نظر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری وجود ندارد. به‌طوری‌که می‌توان گفت نتیجه حاصل شده از این پژوهش تفاوت زیادی با نتایج پژوهش‌های مشابه انجام شده در داخل کشور در این زمینه ندارد. منطقه موردمطالعه از لحاظ دارا بودن شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در وضعیت مناسبی قرار ندارد که این نتیجه با یافته‌های موحد و همکاران (۱۳۹۳)، پوراحمد و همکاران (۱۳۹۷)، بان (۲۰۱۹) و جیانگ (۲۰۲۱) مشابهت دارد.

در پایان می‌توان این نکته را بیان داشت که شهر و کیفیت مدیریت آن و برقراری نظام حکمروایی خوب شهری، وابستگی کاملی با مقوله شهروندی دارد، شهروندی که احساس هویت و تعلق به مکان در پس اندیشه او نهادینه شده باشد و همان‌طور که از فضای شهری استفاده بهینه می‌کند در ارتقای مدیریت آن نیز حساس و مسئولیت‌پذیر باشد. با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱- انجام برنامه‌ریزی‌های راهبردی توسط مدیران شهری و اجرای برنامه‌های اثربخش برای تحقق اهداف حکمروایی خوب شهری

۲- آموزش و فراگیری اصول شهروندی توسط شهروندان

۳- تلاش برای تحقق عدالت و برابری همه شهروندان در استفاده از امکانات عمومی

۴- ایجاد زیرساخت‌هایی به منظور رفاه حال شهروندان

۵- ایجاد سازوکاری که در آن فعالیت مدیران و مسئولان شهری برای شهروندان کاملاً شفاف و واضح باشد.

۶- ایجاد فضاهای عمومی برای برگزاری اجتماعات

۷- استفاده از دیدگاه‌ها و نظرات شهروندان برای انجام برنامه‌ریزی‌های شهری و محلی

۸- برگزاری نشست‌هایی بین مردم و مدیران شهری برای تبادل نظرات و همچنین شنیدن انتقادات و پیشنهادات توسط مسئولان.

۷- منابع

اسدی، ایرج؛ برک‌پور، ناصر. (۱۳۹۰). *مدیریت و حکمروایی شهری*. تهران: دانشگاه هنر.

پوراحمد، احمد؛ ابدالی، یعقوب؛ الله، قلی‌پور. (۱۳۹۹). تحلیل فضایی آثار حکمروایی مطلوب بر زیست‌پذیری شهری؛ مطالعه موردی: کانون‌های جرم‌خیز مناطق ۱۱ و ۱۲

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

شهر تهران. *مجله برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، ۱۰*(۲)، ۸۳-۱۰۴.

پوراحمد، احمد؛ پیری، اسماعیل؛ محمدی، یادگار؛ پارسا، شهرام؛ حیدری، سامان. (۱۳۹۷). حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری(مطالعه موردی: شهر مریوان). *نشریه اقتصاد و مدیریت شهری، ۶*(۲۴)، ۹۸-۸۱.

حبیبی، داود، محبوبی، سحر. (۱۳۹۸). تبیین رابطه حکمروایی خوب شهری و رضایت‌مندی شهروندان از عملکرد شهرداری (مطالعه موردی: شهر دوگنبدان). *نشریه مطالعات محیطی هفت حصار، ۸*(۳۰)، ۵۸-۴۷.

حسینی، هادی. (۱۳۹۵). تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با تأکید بر نظرات شهروندان و مدیران (مورد مطالعه تربت حیدریه). *فصلنامه مطالعات شهری*، ۵(۲۰)، ۴۳-۵۲.

حکمت‌نیا، حسن؛ موسوی، میرنجف؛ افشانی، علیرضا. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران: موردمطالعه: شهر ایلام. نشریه آمایش جغرافیایی، ۷(۲۴)، ۱۵۲-۱۴۳.

زیاری، کرامت‌الله؛ پوراحمد، احمد؛ حاتمی‌نژاد، حسین، باستین، علی. (۱۳۹۷). سنجش و ارزیابی اثرات حکمروایی خوب شهری بر زیست‌پذیری شهرها (مطالعه موردی: شهر بوشهر). نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۹(۴۳)، ۱۸-۱.

ساسان‌پور، فرزانه؛ آزادبخت، احسان. (۱۳۹۳). کاربرد روش آینده‌پژوهی در حکمروایی خوب شهری. *ششمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری.*

ساسان‌پور، فرزانه؛ عبداللهی، آوات. (۱۳۹۶). تحلیل فضایی مدیریت محله‌محور با رویکرد حکمروایی خوب شهری در محله‌های منطقه ۱۰ شهر تهران. *فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس، ۹*(۳۱)، ۸۱-۴۷.

ساسان‌پور، فرزانه؛ مرادی، ثروت‌اله؛ قاسمی، سجاد. (۱۳۹۲). نقش حکمروایی خوب شهری در مدیریت محله با استفاده از مدل تاپسیس (موردمطالعه: محلات منطقه ۱۰ تهران). *پنجمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری.*

صفایی‌پور، مسعود؛ زارعی، جواد؛ زادولی خواجه، شاهرخ. (۱۳۹۶). *حقوق و قوانین شهری در ایران.* تهران: انتشارات آراد.

کاظمیان، غلامرضا. (۱۳۹۵). *درآمدی بر الگوی حکمروایی شهری، اندیشه‌های نو در مدیریت و حکمروایی شهری (مجموعه مقالات).* تهران: انتشارات تیسا.

لطفی، حیدر؛ عدالتخواه، فرداد؛ میرزایی، مینو؛ وزیرپور، شب‌بو. (۱۳۸۸). مدیریت شهری و جایگاه آن در ارتقای حقوق شهروندان. *نشریه جغرافیای انسانی*، ۲(۱)، ۱۰۱-۱۱۰.

مرتضوی، مهدی. (۱۳۹۲). *مدیریت محلی و حکمروایی شهری با نگاهی به ساختار مدیریت حکمروایی شهری ژاپن، کره جنوبی، فرانسه و ترکیه.* تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.

موحد، علی؛ کمانرودی، موسی؛ ساسان‌پور، فرزانه؛ قاسمی کفرودی، سجاد. (۱۳۹۳). بررسی حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (موردمطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری*، ۲(۷)، ۱۷۶-۱۴۶.

نوروزی شیخلر، زهرا. (۱۳۹۶). *تحلیل اثرات حکمروایی در توسعه پایدار اقتصادی مناطق روستایی قم بخش کهک.* پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.

Addink, H. (2019). *Good governance:* Concept and context. Oxford University Press.

Bano, M. (2019). Partnerships and the good-governance agenda: Improving service delivery through state–NGO collaborations. VOLUNTAS: *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, 30*(6), 1270-1283.

Biswas, R., Jana, A., Arya, K., & Ramamritham, K. (2019). A good-governance framework for urban management. *Journal of Urban Management, 8*(2), 225-236.

De Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Júnior, L. A. F., Da Costa, W. P. L. B., & Salmoria, F. T. (2020). Governance and quality of life in smart cities: Towards

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]

sustainable development goals. *Journal of Cleaner Production*, 253, 119926.

Jiang, H., Geertman, S., & Witte, P. (2021). Smartening urban governance: An evidence-based perspective. *Regional Science Policy & Practice*, *13*(3), 744-758.

Popovych, O. (2008). *Good Governance and Policy Addressing Poverty Alleviation in Ukraine* (Master's thesis, University of

Sasanpour, F., & Mehrejani, M. S. (2011). Evaluation on the sustainability of metropolitan environment for good urban management by ecological footprint model. *Journal of Sustainable Development, 4*(3), 243.

Sasanpour, F., & Mehrejani, M. S. (2011). Evaluation on the sustainability of metropolitan environment for good urban management by ecological footprint model. *Journal of Sustainable Development*, *4*(3), 243.

Sasanpour. F. (2011). Explaining the Superior Urban Management, A Model For Improving Urban Management In Developing Countries. *Environment, Ecology & Management*, Nov 2012.

Shamsuzzoha, A., Nieminen, J., Piya, S., & Rutledge, K. (2021). Smart city for sustainable environment: A comparison of participatory strategies from Helsinki, Singapore and London. *Cities*, *114*, 103194.

Wang, C. H., Steinfeld, E., Maisel, J. L., & Kang, B. (2021). Is your smart city inclusive? Evaluating proposals from the US Department of Transportation's Smart City Challenge. *Sustainable Cities and Society*, *74*, 103148.

Wang, C., Gu, J., Martinez, O. S., & Crespo, R. G. (2021). Economic and environmental impacts of energy efficiency over smart cities and regulatory measures using a smart technological solution. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, *47*, 101422.

Zhao, F., Fashola, O. I., Olarewaju, T. I., & Onwumere, I. (2021). Smart city research: A holistic and state-of-the-art literature review. Cities, 119, 103406.

[Downloaded from iueam.ir on 2026-11-08]